

UDK: 930.22: 801.311 Gospić
Izvorni rad

IME GOSPIĆ U SVJETLU TURSKIH IZVORA

Nenad MOAČANIN, Zagreb

Od dosada poznatih i pristupačnih turskih popisa koji obuhvaćaju područje Like pod osmanskom vlašću, za naše su pitanje posebno zanimljivi oni iz 1574. i 1604. godine.¹ Područje na kojem se nalazi današnji Gospić pripadalo je teritoriju nahije Novi. Nahija je nosila ime prema tvrđavi u kojoj je bila smještena posada i kontrolirala bližu okolicu. Prema stanju evidentiranom 1604. na području ove nahije ostvarivan je iznos rente (prihod uživalaca dažbina) od oko 30.000 akči. Time je vrijednost nahije s gledišta rente bila u apsolutnom smislu pri vrhu rang-liste nahija u Lici i Krbavi, dok je u relativnom smislu (s obzirom na vrlo mali broj zabilježenih kršćanskih domaćinstava) bila i najveća. No sasvim je vjerojatna pretpostavka da su pripadnici posade – muslimani u Novom, a možda i u kojoj od drugih utvrda u bližoj okolini zapravo živjeli u selima (njih dvanaest) gdje je zabilježen redovni prihod od poljodjelskih proizvoda, ali ne i domaćinstva.² U ovom je kraju radilo najmanje trideset i šest mlinova, što upućuje na mogućnost za one prilike življeg prometa pa i trgovine.

Među popisanim katastarskim jedinicama koje donose rentu, u defteru iz 1604. spominje se u katalogu pod rednim brojem 30 »selo Gospojina, zemlje (=parcele) crkve«. U samom popisu selo se spominje na isti način, s podacima o ušuru od žitarica i sitnim taksama u vrijednosti od 1000 akči. Iz drugih upisa u defteru postaje jasno da je dio toga prihoda pripadao čiftluku³ jedne, a dio čiftluku druge skupine starješina posade u Novome. U ovim bilješkama o čiftlucima više se ne govori o selu, nego o mezri, dakle zemljištu koje se obrađuje, pa možda na njemu netko i živi, ali nema status sela: »dio (prihoda) mezre Gospić, zemalja porušene crkve«. ⁴ 1574. pak stoji samo »selo Gospojina (itd.)«. ⁵

1 Radi se o defterima za sandžak Klis, izvornici kojih se čuvaju u Arhivu predsjedništva vlade u Istanbulu (Başbakanlık Arşivi, TD No. 533 i – nekada Ankara – Tapu ve Kadastro, No. 475), a fotokopijama raspolaže Orijentalni institut u Sarajevu, br. 92 i br. 211.

2 Za razliku od nekoliko sela gdje su poimence zabilježeni uživaoci baština, ili je pak selo pod vlaškom filurijom.

3 Posjed različite veličine i sastava (livada, vinograd, mlin ali katkada i cijelo selo), vlasnik kojeg nema obveza spram spahije.

4 Riječ »kenisâ« (crkva) može značiti, ako je sakralna građevina katolička, također samostan.

5 Može se čitati i »Gospoja«, ali nije vjerojatno.

۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰

۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰

2. Popis iz 1604. (catalog) »Selo Gospojina, zemlje crkve«; (bilješka o čifluk, dvaput) »dio mezre Gospić, zemalja porušene crkve« i »dio Gospića, zemalja porušene crkve«.

Selo nije lako ubicirati, ali kako čitava nahija nije pokrivala veliki prostor, posve je vjerojatno da se selo nalazilo na mjestu današnjeg Gospića ili sasvim blizu. U bilješkama o čiflucima Gospić se spominje poslije mezre Dugošan, a prije mezre Račić, pa to može upućivati na smještaj (ukoliko redoslijed nije slučajan).⁶

Na svaki način možemo zaključiti da se Gospić kao naselje spominje već 1604. u današnjem liku, a kao »Gospojina« još 1574.⁷

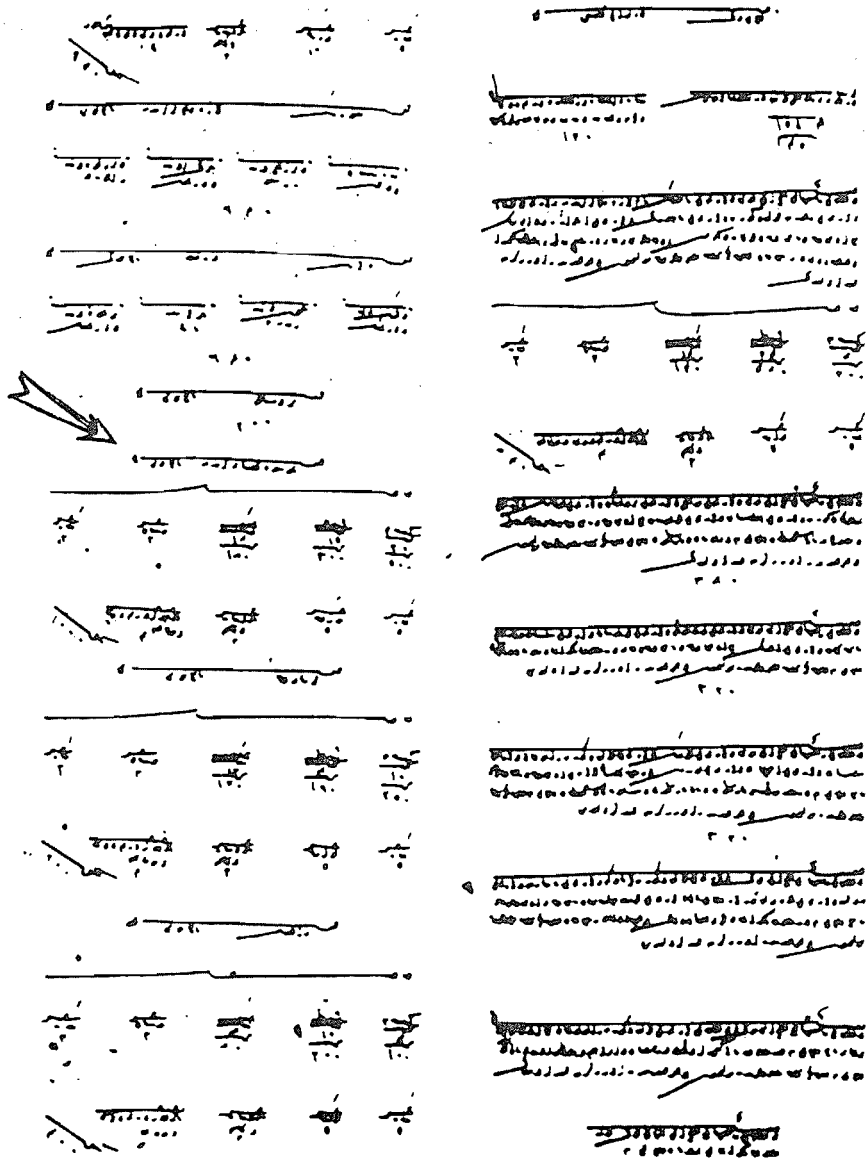
Prema nagađanjima i predajama koje spominje *M. Japunčić*, podrijetlo imena neki vide u »gospici« koja »sazida okruglu kulu«, neki pak (Hacquet 1781. i 1783.) dovode ime u vezu s kipom koji »Grci« u svojoj crkvi zovu »Gospa« (a grad da bi postao »prije 40 godina, dočim je prije bio kukavni turski grad (!?)«), dok se »kao sigurno, (...) međutim, drži« da ime potječe od »hospitium«, po jednim samostan, a po drugima kula.⁸ Nakon uvida u tursku građu možemo se odlučiti za pretpostavku o naselju koje je vjerojatno starije od turskog vremena u kojem (ili blizu kojeg) se nalazila crkva B.D.M., postradala za vrijeme osvajanja. Ovo tim više što se tako zove i postojeća župna crkva, čije se ime po svoj prilici nadovezuje na tradiciju. Konačnu potvrdu moglo bi dati istraživanje srednjovjekovnih izvora, te mogućih arheoloških ostataka ranije crkve.

---

6 Premda bi jezikoslovac očekivao lik *Gospici*, turski popisivač piše Gospić, jednako kao i u nizu drugih slučajeva: Dugošan, Brušan i sl.

7 Slaba je vjerojatnost da se radi čak o dva različita naziva, selu »Gospojina« i mezri »Gospici« na skoro istom mjestu, te da su to istodobno »zemljišta porušene crkve (ili samostana)«.

8 Milan JAPUNČIĆ, *Kratka povijest Like i Krbave*, Gospić 1940, str. 14–15.

1. Popis iz 1574. »Selo Gospojina, zemlje crkve«